

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейнсо Джэпсалъэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кӕэрал зэгохӕныгъэм и зэфӕсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м цылагъэм къыцаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкӕ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхъыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъэ

Дунэепстэу Кӕэрал Зэгохӕныгъэм (ДКӕЗ) и Зэфӕсым егъӕу;

Дунэепстэу цыфыгъэм къыхуыбытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохӕныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янӕу кӕагъатыз, мыц къыцыхъцырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янӕ зэрэтырагъэтырэм, фащыгъэ лъытӕныгъэм егъӕджӕныгъэ-гъӕсӕныгъэ гъогукӕ зырагъэужъынӕу;

хэгъӕу кӕагъатыз дунэепстӕми кӕагъатыз нахъы зыцыхъуыжыгъэ амалхэр зыфагъэшхъӕпӕзэ мы зэгохӕныгъэм хэт кӕэралхэм ежъымӕ ялӕпкӕхӕри, яунашъо кӕагъатырӕ нӕмыкӕрӕ кӕэралмӕ ялӕпкӕхӕри къызӕкӕуытӕу, дунэепстӕм и тӕдӕрӕ чӕагъа мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрӕ къыцащтӕным, лъӕшӕу цызӕрагъӕкӕоным, цагъӕцӕкӕоным фӕкӕудыинхӕу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхъыгъэу цыф жъугъэхӕми лӕпкӕхӕми язэфӕдӕ идеал

шапхӕхӕр кӕзыгъӕуцурӕ мы дунэепстӕу джэпсалъэр.

1-нӕрӕ пычыгъу

Цыф пстӕури шӕхӕфитӕу, ялӕтӕныгъӕрӕ яфэшъуашэхэмрӕкӕ зэфӕдӕу кӕалъфы. Акъылрӕ зӕхӕшӕкӕ гъуазӕрӕ ялӕшъы, зыр зым зӕкӕош зӕхӕшӕ азфагу дӕлӕу зӕфыцыхъынхӕ фӕе.

2-нӕрӕ пычыгъу

Хэтрӕ цыфи зэфӕдӕу фит мы джэпсалъӕм хэт цыф фэшъуашэхэмрӕ фитыныгъэхэмрӕ зыфигъэшхъӕпӕнӕу, зыцыхъу расӕм, ышъо, бзылӕфыгъӕ-хъулӕфыгъӕу зӕрӕцыхъым, ыбзӕ, ылыгъ диным, политичнӕ е нӕмыкӕрӕ еплъыкӕу илӕм, лӕпкӕу е цыф купӕу къызыхӕкӕыгъӕм, мылӕкоу илӕм, къызыщӕлӕфыгъӕм емылъытыгъӕу зӕхӕдзынхъӕу, фӕгъӕкӕотӕныгъӕнхъӕу.

Ац нӕмыкӕу, кӕэрал шӕхӕфити, нӕмыкӕым иунашъо кӕати, зышӕхӕфитыжъыныгъӕ (автономие) зимылӕ, нӕмыкӕрӕу зы шӕхӕфитыныгъӕ лӕахъ зытелъы, сӕд фӕдӕрӕ кӕэралым ицӕфӕу цытми хэтрӕ цыфи зӕхӕдзыныгъӕ фащы хъуыцтӕп зыцыхъу кӕэралым иполитичнӕ е юридическӕ системӕ е дунэепстӕу кӕэралхэм азфагу цыриӕ статусым къыхӕкӕу.

3-нӕрӕ пычыгъу

Псӕуныр, шӕхӕфитыныр, цынӕгъонхъагъӕр хӕти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщыллэу плъытэ е пщыллэу ибгъэты хъуцтэн, сьд фэдэ шлыкIэуи пщыллэгъэр, пщылл цэн-къэцэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлIэ хъуцтэн, жъалымыгъэкIэ, цIыфыгъэм къемызэгъэу е инанэ зыгъэулышын фэдэкIэ удэзекIо, ащ фэдэ тазыр теплхъэ хъуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чIапIи цIыфэу, юридическэ лицоу къыщалгъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи къэрал хабзэм ипашхъэ цызэфэд ыкIи къэрал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалгъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ IофшIашхъохэми, ащ фэдэ IофшIашхъомэ сьд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI хабзэ шхъэлэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цIыф фэшъуашэхэр зыукъорэ IофшIашхъо къызехъулэкIэ фитыныгъэ зиIэ ухыакIохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэхъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи лажъэ имылэу аубыти, агъэтIыси, егъэзыгъэкIэ нэмыкIрэ чIапIэ афи хъуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкIи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукIэ зыми шIомылIыкIэу, зыми иунашхъо кIэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыакIо шхъэфит псэфитыр зэфагъэкIэ ыкIи нафэу иIоф ригъэплгъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шIэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цIыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъоцт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыиго нафэм икIэхуэ, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкIэ хыеу къалгъытэ, мыхыашхъо къыраплгъырэн.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэн, зешIэ лъэхъаным къэрал хабзэкIэ е дунэепстэу хабзэкIэ шIэпхъэджагъэу амылгъытэцтыгъэ зы Iоф зэришIагъэм е ышIапхъэу къащыхъу горэ зэримышIагъэм къыхэкIыкIэ. Хэти шIэпхъэджагъэ зешIэм фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи и гъэшIэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашIэхэрэ шлыкIэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуцтэн, инанэ, ыцIэ къелусэ хъуцтэн. Хэти фитыныгъэ иI мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкIэ зыкъащаригъэхъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зы хэтрэ зы къэралы ичIыналгъэ шхъэфитэу цызекIонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкIынэу ыкIи икIэрыкIэу къыгъэзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкIрэ къэрал ышхъэ ригъэзынэу, шхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапIэкIэ политичнэу щымыт шIапхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгъэрэ IофиIаишгохэм къахэкIырэ дэодаишгъэхэмкIэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшхъэпэнэу хъуцтэн.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зы къэралым ицIыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цыфы ицIыфэу цыт къэралым шхъэусыгъончъэу хэбгъэкIы е нэмыкIрэ къэралым ицIыф хъунэу илэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэн.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъулъфыгъи фитыныгъэ ил къызыхэкIыгъэ лъэпкъым, ицIыфэу цыт къэралым е динэу ыIыгъым къыхэкIэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыцэнэу, дэкIонэу, унагъо ышIэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкIоным фэгъэхъыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэцэцт-зэдэкIоцтхэм ежъмэ я шхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшIоигъоныгъэ икъурэкIэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цIыфыбэ-лъэпкъ псэукIэм и лъэбжъэ шхъаIэшъы, ар цIыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъым иунаеу е нэмыкIрэхэр шIэхъэгъоу мылкъу зригъэIэнэу.

2. Хэтрэ цыфы шхъэусыгъончъэу имылкъу къыIыпхы е хэбгъэны хъуцтэн.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы гуишысэ, зэхаишIэ ыкIи дин фитыныгъэ ил. Мы фитыныгъэм къызэкIеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шгъэфэу) итхъафэIорыишIэнхэр, идинкIэ шIапхъэхэр нэрылгъэгъоу аригъэишIэн, ыгъэзэкIэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зэрэфэу гуишысэнэу, игуишысэхэр къыIотэнэу. Мы фитыныгъэм къыхеубытэ цIыфыр игуишысэхэм фэшIыкIэ зыми къымыгъэгумэкIынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылгытыгъэу шIэныгъэхэр, гуишысэхэр сьд фэдэрэ гъогукIи къыллъыхъон, къыгъотын, зыIэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ ил Iэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхуцэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэн.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил занкIэу ежъым е фитэу къыхыхыгъэ лыкIомэ яIэкIэ къэралым изегъэкIон Иофхэм ахэхьэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил икъэралы цыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

3. Хъыкумэт Iэшхъэтетныгъэм ил'абжъэр къэралым и цыф жъугъэм ишIоигъоныгъэ ары. А ишIоигъоныгъэр къэнафэ шгъэф шIыкIэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ яшIоигъоныгъэхэр шгъэфит-псэфитэу къызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкIрэ шIыкIэхэу, зыныбжъ икъугъэ цыф пстэуми афызэлухыгъэу, яIэIэтхэми зэфэдэ кIуачIэ яIэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ къытырагъээзжырэхэмкIэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цыфы социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ язэдэIэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялгытыгъэу хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил инанэрэ ицыфыгъэрэкIэ гупсэфэу зэрэциужъын ылгэкIыцт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ ИофкIэ зыфэныкъоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил лэжъэнэу, фитэу иIоф къыхыхынэу, зэфэгъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Иофынчъагъэм къыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зэхэдзынчъэу зэфэдэ Иоф фэшI зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъыри цунагъуи цыфым фэшъошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышъунэу цыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къэзытын зылгэкIынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу къыIэрыхьэнэу.

4. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъы ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичэнэу, ац фэдэ зэхэцагъэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пIалъэ цыф фэшъуашэ шапхэм итэу къыфагъэпсынэу, пIэлъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъапкIи къыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фитыныгъэ ил ежъыри цунагъуи узынчгъэн, тхгъэгъо фэшъуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ ил, Иофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лIыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкIи ежъым имыIэшIагъэ Иофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхгъэмыкIагъэ къылгысэу цытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу къыкIэлгыплгынхэу, къыдэIэпыIэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлI-зэшъуз ибынэуи зэмышхъэгъусэмэ къалъфыгъэуи цэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфы фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъцэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу цыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлухыгъэцт. Апшгъэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлухыгъэу цытын фае ежъым исэнауш (талант) елгытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цыфым ицфыгыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаIэхэмрэ афаиIырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кIигъэптытэным фэунэтIыгъэу цытын фæе. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгушIун фæе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пæе Дунæепстæу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу цытын фæе.

3. Сабиймæ арагъэгъотыцтæ гъэсэныгъэр зыфэдэцтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрæ нычыгъу

1. Хæти фитыныгъэ иI цыф жъугъэ иIэнхабзæ псæукIæм фитæу хэхъэнæу, хэлэжъэнæу, гъуазджэр зыфигъэшхъæпэнæу, иIэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнæу ыкIи ар зыфигъэшхъæпэнæу.

2. Хæти фитыныгъэ иI ежъым къыгъэшIыгъэ иIэныгъэ, жабзæ (литературæ), гъуазджæ IэшIагъэхæм мылкъоу, пкIæу, уасæу, лъытэныгъэу къапакIорэр къыфаухъумэнæу.

28-нэрæ нычыгъу

Хæти фэшгуаш мы джæпсалгъэм къыцыхэцырæ цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зæрагъэцæкIэшгунæу зы социалнæ ыкIи дунæепстæу гъэпсыкIæ системæ цыIэнæу.

29-нэрæ нычыгъу

1. Хæти ежъы ицфыгыгъэ фитæу ыкIи икъоу зыригъэужьынæу амал къезытырæ цыф жъугъæми къэралми фишIæжъын фæуу пицъарылхэр иIэх.

2. Хæти ифэшгуашэхэр зыфигъэшхъæпæ ыкIи ифитыныгъэхэр зæрихъæ зыхъукIæ, нæмыкIми яфэшгуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахæмæ лъытэныгъэ къафегъэшIыгъэн ыкIи демократичæскæ цыф жъугъэм зæдыриIæ иэнхабзэр (этикæр), цыф жъугъэ гъэпсыкIæр, цыIакIæр егъэшIокIоным иамалхэр къæухъумагъæ хъуным пæе фэшIæу къэрал хабзæкIæ агъэнæфагъæ гъунапкъæмæ ялхыгъэу цытыцт.

3. Сыдæуцтæуи орæхъу, мы цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфæбгъэшхъæпæ, зæпхъæ хъуцтæп Дунæепстæу Къэрал Зэгохъæгъэм и гурылгъ-гурышIэхэмрэ ибзылхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштæу, апэшIуекIоу.

30-нэрæ нычыгъу

Мы джæпсалгъэм къыхиубытэрæ зы хæбзæ гъæуцугъи зыгурыбгъаIо хъуцтæп мыц къыциIотыкIыгъæ хæбзæ гъæуцугъæмæ ацыц горэр ылэтынæу, цукъонæу хæтрæ зы къэралæ, купæ, нæбгыри фитыныгъæ риты фæдæу.